

Dünya neft bazarında vəziyyət və Azərbaycanın post-neft siyasəti

OPEC+ neft qiymətlərinin barel üçün 60 dollardan aşağı düşməndən qorxur, lakin artıq global qiymətləri məcburi tənzimləmək niyyətində deyil. İstehsal artımının davandırılması müvəqqətidir. OPEC gələcəkdə bu istiqamətdə davam etmək niyyətindədir.

Neft İxrac Edən Ölkələr Təşkilatının (OPEC) 8 apıcı üzvü 2026-ci ilin 1-ci rübündə neft hasilatını artırmaq qərarını verib. Neft hasilatı kvotaları 2025-ci ilin dekabr ayı səviyyəsində qalacaq. Bu ilin

aprel ayında təşkilat tədricən hasilatı artırmağa başlayıb, lakin indi Brent xam neftinin qiymətinin barel üçün 60 dollardan aşağı düşməndən qorxur və yeni ildə 3 ay fasilə vermək qərarına gəlib.

Bazar tələb və təklifdəki dəyişikliklərə həssas olaraq qalır və onun sabitliyi əsas oyunçuların qərarlarından asılıdır. Təşkilat əlbəttə, istehsal həcmi tənzimləmələrinə davam edəcək və bazarın vəziyyətindən asılı olaraq əlavə qərarlar qəbul ediləcək. Bu addımlar OPEC+-a neft bazarında sabitliyi qorumağa davam etməyə imkan verəcək.

Yanvar, fevral və mart aylarında fasilə gözlənilir. Maraqlıdır ki, aprelde nə baş verəcək - OPEC+ üzvləri 2025-ci ilin aprelində olduğu kimi yeni istehsal artımı dalğasına başlayacaqlar, ya yox. Bu ilki vəziyyət tekrarlanacaqmı? Bunu indi demək çətindir, güman ki aprele yaxın vaxtda buna baxılacaq.

Fasilə bazara daxil olan bütün neft həcmələrini həzm etmek və yeni həcmələri daxil olmağa davam etmək üçün vaxt vermək məqsədile edilib, çünki bir çox ölkə hələ də hasilati tələb olunan səviyyəyə çatdırımayıb. Bundan əlavə, aşağı yanacaq sərfiyatı mövsümü başlayıb, sürət mövsümü isə adətən yazda başlayır. Buna görə də onlar aprel ayına qədər fasilə veriblər.

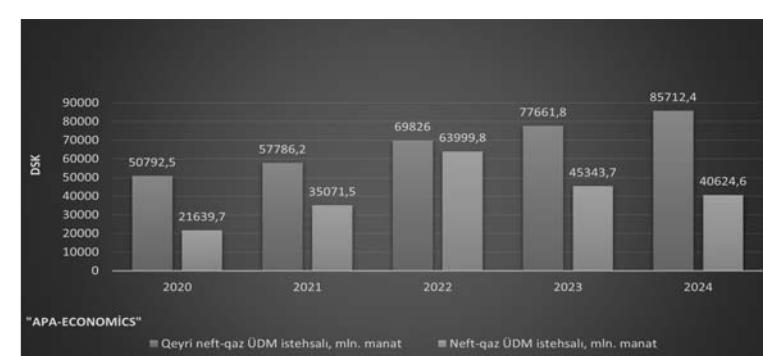
Hasilatın yüksələş mövsümü ilə sinxronlaşdırılması məntiqi davam edir. Aşağı mövsüm qüvvədə olduğundan istehsalda artım yoxdur. Yeni yüksələş mövsümü yazda başlayanda OPEC+ 2025-ci ildə olduğu kimi, hasilatı artırmağa başlaya bilər. Lakin hər şey qiymətdən asılı olacaq, hər bir halda OPEC+ neftin 60 dollardan aşağı düşməsini istəməz.

Ekspertlər hesab edir ki, eğer qiymətlər aprel ayına qədər barel üçün 60 dollar və ya daha aşağı olarsa, OPEC+ fasiləni daha bir ay

uzadacaq və eğer qiymətlər barel üçün 65 dollar və ya daha yüksək olarsa, aprel ayının əvvəlində yeni istehsal artımı dalğası gözləyə bilə-

Ölkələr arasında müqayisədə baxsaq, Səudiyyə Ərəbistanında en aşağı xərclər var- orta hesabla barel üçün 10-15 dollar. Rusiyada da-ha yüksək xərclər var- vergilər de-daxil olmaqla 20-25 dollar. ABŞ-də sist hasilatı en bahaldır, orta xərc təxminən 40-50 dollar, bəzi sahələrdə ise daha yüksəkdir. Freedom Finance Global-in analitikləri qeyd edir ki, Kanadada en bahalı layihələr qatran qumlarının hasilatıdır, burada istehsal xərcləri çox vaxt barel üçün 50 dollarдан çoxdur.

Neft hasilatının birbaşa xərclərinə əlavə olaraq, nəqliyyat xərcləri, vergilər, infrastrukturun saxlanılı-

rik.

Ümumiyyətə, OPEC+ qəsdən hasilatı azaltır. OPEC üzvləri bazar paylarını genişləndirməyi hədəfleyiblər. Buradakı məntiq belədir: eğer neft qiymətləri aşağı qalsa, OPEC-in üzvü olmayan ABŞ kimi səmərəsiz istehsalçılar bazarı tərk edəcəklər.

OPEC+ global qiymətləri dəstəkləmək üçün neft hasilatını azaldan və balanslaşdırıcı təchizatçı kimi çıxış edən təşkilatdır. Lakin təşkilat indi ABŞ-in neft bazarında bu rolü öz üzərinə götürməsini istəyir. Bu, bir çox bazar oyunçusunun OPEC+-in siyasi qərarla qaçılmaz olaraq hasilatını azaldacağına inanmasına səbəb olur, yeni qiymətlər düşməyəcəyi üçün riskli, yüksək xərcli layihələrə başlaya bilərlər.

İndi təşkilat qiymətləri aşağı salmaq və ya bazar balanslaşdırıcı kimi çıxış etmək niyyətində olduğunu nümayiş etdirir. Bu yolla həm də riskli layihələri bazardan çıxarmaq istəyir.

Neft şirkətləri qiymət hətta hər barel üçün 60 dollar olsa belə, narahatlı hiss etməyə başlayırlar. Lakin OPEC+ bazar payını geri almaq üçün buna dözməyə hazırlıdır.

ması və kapital qoyuluşlarının da-

olduğunu nəzərə almaq vacibdir, buna görə də şirkətlər üçün faktiki zərər nöqtəsi sadə istehsal xərcindən daha yüksəkdir.

Buna görə də, neft qiymətləri 60 dollar olduğu üçün Yaxın Şərqi, xüsusilə də Səudiyyə Ərəbistanı, aşağı qiymətlərlə belə gelirliliyi qorumaq üçün en asan dövrünü keçirir.

Rusiya şirkətləri də belə şəraitde fəaliyyət göstərə bilirlər, baxmayaq ki, mənfəət azalır. Amerika şist şirkətləri və Kanada istehsalçıları en çətin dövrlərlə üzləşirlər, çünki layihələrinin əhəmiyyətli bir hissəsi gəlirsiz hala gelir və bu da iş yerlərinin və investisiyaların iti-

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkışafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "Azad sahibkarlığın və liberal iqtisadiyyatın təşviqi" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

rilməsinə səbəb olur.

Bu baxımdan ekspertlər hesab edir ki, OPEC+ ABŞ-in yeni bazar qiyməti balanslaşdırıcı olacağına ümidi edir, çünki o, bu rol oynaması məcbur olacaq.

ABŞ hazırda pik heddə çatbatırixi maksimum səviyyədə hasilat. Lakin dünya bazarında neftin qiyməti düşərsə, bu, sist quyularının yüksək qiyməti sebəbindən ABŞ istehsalının azalmasına səbəb olacaq. Təchizat çatışmazlığı ilə qiymətlər yenidən artacaq və istehsal da artacaq. Bu yolla ABŞ təbii olaraq bazarı balanslaşdıracaq. Bu şəraitde OPEC artıq bazarları itirmir; əslində onları geri qazanır.

Ümumilikdə, alyans müqavilədən olduqca effektiv şəkildə çıxbı: 2025-ci ilin sonuna qədər 8 apıcı üzvün- Səudiyyə Ərəbistanı, Rusiya, İraq, BƏƏ, Küveyt, Qazaxistan, Əlcəzair və Omanın- kvotası 2025-ci ilin mart ayı səviyyəsini gündə təxminən 2,9 milyon barel üstələ-

yatının diversifikasiyası son derecə vacibdir. Bir ölkələr bu istiqamətdə ciddi investisiyalar yatırıblar və gəlirlərində qeyri-neft sektorunun payını artırmaqdə davam edirlər.

Azərbaycan da son dövrlərdə post-neft dövrüne hazırlığı aparrı, qeyri-neft sektorunun inkışafına böyük vəsaitlər yönəldilir. Nəticədə son illərdə dövlət bütçəsinin gəlirlərində qeyri-neft sektorunun payı xeyli artmışdır, artıq bütçə gəlirlərində üstünlük təşkil edir.

2026-ci ilin dövlət bütçəsində neft-qaz ÜDM-nin 2,4 faiz azalması fonunda qeyri-neft qaz ÜDM-i 5 faizlik artımla proqnozlaşdırılır. Dövlət bütçəsi gəlirlərinin 43 faizi və ya 16,4 milyard manatı neft, 57 faizi və ya 22,2 milyard manatı qeyri-neft iqtisadiyyatının payına düşür.

Ölkə iqtisadiyyatının strukturunda qeyri-neft-qaz sektorunun payının 2025-ci ildəki 72 faizdən 2026-ci ildə 76 faizə çatacağı gözlənilir. 2029-cu ildə isə bu pay 80 faizə çatacaq ki bu da çox yüksək göstəricidir və iqtisadiyyatın neft asılılığından maksimum siğortalanması deməkdir. ÜDM-də özəl bölmənin payının 81 faizə, təkcə xidmət sektorunun payının isə 43 faizə çatacaq.

2019-2025-ci illərdə qeyri-neft-qaz sektorunda ÜDM-in nominal həcmi 2 dəfə, real həcmi isə 1,4 dəfə böyüyüb. Bu da son derecə vacib meqamdlır.

Göründüyü kimi, Azərbaycan iqtisadiyyatı son 10-15 ildə daha böyük miqyasda diversifikasiya olunub və qeyri-neft sahələrində istehsalın artımı davam edir.

Prezident İlham Əliyev Azərbaycan iqtisadiyyatının inkışafında qeyri-neft sektorunun payının maksimuma çatdırılmasını prioritet elan edib və son dövrlərdə həyata keçirilən dövlət proqramları bu məqsədin həyata keçirilməsini təmin edib. Ölkəmizin strateji valyuta ehtiyatları 82 milyard dolları ötüb. Qlobal iqtisadi təlatümlər zamanı bu ölkənin maliyyə və iqtisadi siğortalanmasını təmin edən əsas faktorlardan biridir.

Elçin Bayramlı